

PO OBJAVI OKROŽNICE JANEZA XXIII.

V RESNICI IN POŠTENJU JE REŠITEV NARODOV

Pomen okrožnice za slovensko manjšino - Brez- vestni zastrupljevalci našega javnega življenja

Prva okrožnica papeža Roncallija, posvečena, kot sam poudarja, pospeševanju »treh vrednot — resnice, edinosti in miru« — je bila naslovljena na ves svet, in še prav posebej na državnike, ki so odgovorni za usodo človeštva, obenem pa na vse posameznike, naj spadajo kateremukoli narodu in izpovedujejo katerokoli ideologijo. Vendar se samo po sebi razume, da je bila sestavljena v prvi vrsti zato, da jo upoštevajo kristjani in katoličani ter po njej uravnavaajo svoje zadržanje v dejanskem življenju.

Zakaj če bi tako ne bilo, bi bile papeževe besede tudi za katoličane govorjene v veter in brez vsakega haska in pomena. Katoličani bi se v tem primeru zadržali do vrhovnega poglavarja svoje Cerkve približno tako kot njeni nasprotniki in sovražniki. Okrožnica Janeza XXIII. je po vsebini splošna, iz nje pa izhajajo dragocene smernice tudi za Slovence pod Italijo, saj so v njej nekateri opomini, vzbujajoči vtis, kot da so bili nalašč napisani za našo narodno manjšino.

»BRATJE IN NE SOVRAZNIKI«

»Bog je ustvaril ljudi«, uči papež, »ne kot sovražnike, ampak kot brate. Dal jim je zemljo, da bi jo z delom in trudom obdelovali, vsi uživali njene sadove ter izvlekli iz nje, kar je potrebno za obstoj in potrebe življenja. Če se imenujemo in smo bratje, če smo poklicani k isti usodi v sedanjem in prihodnem življenju, kako je sploh mogoče, da kdo ravna z drugimi ljudmi kot z nasprotniki in sovražniki? Zakaj biti drugim nevoščljiv, zakaj zbujsati mržnjo in namerjati smrtno orožje zoper brate?«

Samo če se bo **táko** čustvovanje in mišljenje razširilo in utrdilo v ljudeh, naglašaja Janez XXIII., bodo narodi »končno dosegli slogo, edinost in pravičen mir. Vsakdo naj torej ne misli na to, kar duše razdvaja, marveč na to, kar jih more družiti v medsebojnem razumevanju in vzajemnem spoštovanju«.

Kar je poglavar Cerkve tu napisal o mednarodnem življenju, bi moralo veljati, kakor vsak razumen in pošten človek sprevidi, še bolj za člane istega naroda, povezane med sabo s skupnostjo krvi, jezika in usode. Še prav posebno bi pa moralo veljati za pripadnike neke narodne manjšine, boreče se v izredno težkih, skoro obupnih okoliščinah za goli obstanek.

PAPEŽEV OPOMIN ČASNIKARJEM

Prvi pogoj, da se med državami in tudi med člani istega naroda ustvari človeka dostojni odnosi, pa je, da vsi spoštujejo resnico. Janez XXIII. označuje v okrožnici nepoznavanje in, kar je še hujše, **namerno preziranje resnice** za »vzrok in korenino vsega zla, ki tako rekoč zastruplja poedinca in ljudstva«.

»Zategadelj je potrebno, da vsi, naj bodo to zasebni državljani ali pa ljudje, v katerih rokah je usoda ljudstev, **odkritosrčno ljubijo resnico**, če hočejo uživati tisto slogo in tisti mir, iz katerih edino lahko izhaja prava javna in zasebna blaginja«. Papež se obrača s tem opominom zlasti na časnikarje, o katerih upravičeno trdi, da imajo preko časopisja »velik vpliv na bralce in prav posebno na mladino, na oblikovanje njenih nazorov in življenjskih navad«. Časnikarjem je zategadelj naložena stroga dolžnost, da »ne širijo laži, ampak le to, kar je resnično, in vse, kar navaja k dobremu in kreposti«.

Samo po sebi je umljivo, da veljajo te papeževe smernice, ki jih mora vsak nepokvarjen človek odobravati, tudi za časnikarje slovenske manjšine, še prav posebno

pa za naše časnikarje duhovnike. Kajti kdo je v prvi vrsti poklican, da spoštuje in izvaja navodila poglavarja Cerkve, če ne duhovniki?

KAKŠNE SO DEJANSKE RAZMERE?

Oglejmo si zdaj moralno raven slovenskega časopisja v naših krajih. Vprašanje je zelo važno, zakaj od moralne kakovosti tiska, ki ga mladi in stari dan za dnem, mesec za mesecem in leto za letom berejo, nekateri pa kar »požirajo«, je odvisna **splošna, zlasti politična kultura naroda, so odvisni dobri ali slabi, človeški ali nečloveški odnosi med njegovimi člani, je odvisen v odločilni meri tudi uspeh boja, ki ga naša manjšina bije za svoj obstanek**.

Prvo, kar moramo vprašati, je, kako upoštevajo naši časnikarji papežev izrek: »Bog je ustvaril ljudi ne kot sovražnike, ampak kot brate«. Vsak naš najpreprostejši človek mora na žalost ugotoviti, da razni slovenski časnikarji delajo stalno prav nasprotno od tega, kar uči Janez XXIII. V rojaku, ki ni vpisan v njihovo stranko ali organizacijo ali v kakem vprašanju **drugače misli kot oni sami**, ne vidijo več brata, ampak sovražnika, zoper katerega so vsa sredstva dovoljena.

Krščanske morale ni več?

Krščanske zapovedi resnicoljubnosti, pravičnosti in **kaj šele ljubezni** do bližnjega za »sovražnika« nimajo več veljave. Človek neha naenkrat biti človek in pozablja, da tisto svobodo vesti in osebno dostojanstvo, ki ju zahteva zase, mora brez pridržka priznati tudi bližnjiku, se pravi bratu, čeprav je v tem ali onem nasprotnega mišljenja.

Vsak dan doživljamo, kako se Slovincu, ki ni tvoj pristaš, temveč »sovražnik«, podtikujejo najzlobnejši nameni in načrti, kako je »poslan«, da škoduje svojemu narodu, kako mu ni treba ničesar verjeti, ker je zahrbtnjež, odvisen od svojih »gospodarjev« in tako dalje. Take reči pišejo, ne da bi imeli za to katere koli dokaze in samo zavoljo tega, ker žele, da bi tako bilo in da bi škodovali osebnemu ugledu in vplivu mož, ki ne mislijo tako kot oni.

Koliko laži, obrekovanj in očitnih krivic na škodo bližnjika se je zadnja leta že nakopičilo v slovenskem časopisju naših krajev! In krivci pri tem celò mislijo, da s takim nemoralnim početjem koristijo »demokraciji« ali kar krščanstvu in katoliški

Cerkvi! Kristusovi Cerkvi menijo, da služijo tudi s tem, da prizadetih očitnih krivic **sploh ne poravnajo**, četudi jih k temu silijo najosnovnejši predpisi morale! Vsak razumen Slovenec lahko presodi, kako se s takim početjem zastruplja javno življenje naše narodne manjšine ter otežuje složna obramba življenjskih pravic našega ljudstva.

ZAVIJAJI RESNICE

V kako strupenem ozračju je po krivdi nekaterih brezvestnežev primorana dihati naša manjšina, o tem nam priča najnazorneje to, kar je **takoj po objavi okrožnice Janeza XXIII.** izkusil Novi list. Ker je tiste dni zboroval v Ljubljani kongres Zveze komunistov Slovenije in so na njem voditelji matične države obširno razpravljali o naši manjšini, smo smatrali za dolžnost, da o tem obvestimo našo javnost. To smo morali že zastran tega, ker je od sporazumov med jugoslovanskimi komunisti in italijanskimi demokristjani v veliki meri odvisno narodno življenje našega ljudstva.

RADIO TRST A

Nedelja, 19. julija, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 15.40 Zbor Ljubljanski zvon; 17.00 Koncert pianista Joseja Kahana; 18.00 Koncert slovenskih solistov; 18.30 Glasba iz filmov; 21.00 Pesniki in njih stvaritve — Josip Tavčar: »Heinrich Heine«; 22.00 Nedelja v športu.

Ponedeljek, 20. julija, ob: 18.00 Bach: Francoska suita št. 5 v G-duru za klavir, Haendel: Concerto grosso v G-duru, op. 6, št. 1; 18.40 Vokalni kvartet Večernica; 19.00 Radijska univerza — Janko Košir: Razvoj in pomen gozda: Osnove načrtnega gozdarstva; 20.00 Sportna tribuna; 20.30 Leoš Janáček: Katja Kabanova, opera v 3 dej., orkester in zbor beograjske državne Opere vodi Krešimir Baranovič. Približno ob 21.10: Avtor, opera in njegova doba. Približno ob 21.45: Mala literarna oddaja.

Torek, 21. julija, ob: 18.00 Z začarane police — Marija Polak: »Pohlepni zlatar«; 18.10 Simfonični koncert orkestra Slovenske filharmonije, ki ga vodi Jakob Cipci; 19.00 Utrinki iz znanosti in tehnike; 21.00 Obletnica tedna — Boris Mihalič: »70 let II. Internacionale«; 21.20 Komorne skladbe Emila Adamiča; 22.00 Umetnost in življenje — »18. Mednarodni festival gledališke umetnosti v Benetkah«, poročja Josip Tavčar.

Sreda, 22. julija, ob: 18.00 Hačaturjan: Koncert za violino in orkester; 18.40 Slovenske instrumentalne zasedbe; 19.00 Zdravstvena oddaja (dr. Milan Starc); 21.00 »Rendez-vous«, igra v 3 dej. (Anton Medved). Igrajo člani RO; 22.00 Stevan Mokranjac: Rukoveti.

Četrtek, 23. julija, ob: 18.00 Koncert kitarista Bruna Tonazzija; 18.30 Slovenske narodne pesmi; 19.00 Radijska univerza — Boris Mihalič: Iz zgodovine pomorstva — Nekaj iz novejšje zgodovine paroplovstva; 21.00 Iz življenja Indijancev — Vili Hajdnik: Indijanske legende. Približno ob 22.15: Iz sodobne književnosti — Mirko Javornik: »Pregled avstrijske književnosti«.

Petek, 24. julija, ob: 18.00 Borodin: Simfonia št. 2 v h-molu; 18.40 Vokalni kvintet Lisinski; 19.00 Iz planinskega dnevnika Rafka Dolharja: Sončen dan v Dolomitih; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 21.40 Pojejo Wiener Sängerknaben; 22.00 Znanost in tehnika — Miran Pavlin: »Napredek v tehniki orientacije v plovbi«; 22.15 Koncert pianista Freddyja Doska.

Sobota, 25. julija, ob: 14.45 Italijanski akvarel; 16.00 Novelist tedna; 16.20 Grške moderne pesmi iz vaja solistka Marika Ninou ter tipični orkester Tsitanis; 17.00 Slavni violinisti; 18.00 Oddaja za najmlajše — Marjetica in vezena srajčica, pravljica (Tončka Curk). Igrajo člani RO; 18.35 Jugoslovanska folklorna glasba; 19.00 Ko študent na rajzo gre (Mitja Volčič in Drago Stoka); 20.40 Slovenski oktet; 21.00 Mesto ponoči — Zadnji bolero (2. slika), radijska zgodba (Ezio D'Errico - France Zupan). Igrajo člani RO.

TEDENSKI KOLEDARČEK

19. julija, **nedelja**: 9. pobink., Vincencij Pavelski
20. julija, **ponedeljek**: Marjeta, Elija
21. julija, **torek**: Danijel, Prakseda
22. julija, **sreda**: Marija Magdalena
23. julija, **četrtek**: Apolinarij, Liborij
24. julija, **petek**: Kristina, Viktor
25. julija, **sobota**: Jakob, Krištof

Pasji dnevi

Pasja vročina, ki je prejšnji teden zajela vso Evropo, je na Portugalskem dvignila toplomer na štirideset stopinj in pol celo v senci. Tudi na Japonskem se potijo, kot se že niso desetletja. Vendar je tam vročina spodbudila nekatere podjetne tovarnarje, da so obogateli. Začeli so izdelovati posebne kose ledu, ki se ne tope tako hitro kot drugi. Obenem so prepojeni z dišečimi sestavinami. Zato vdihavajo v Tokiju po vseh lokalih hladen in duhteč zrak.

V resnici in poštenju je rešitev narodov

(Nadaljevanje s 1. strani)

Zadevi smo posvetili uvodnik, ki je obravnaval samo vprašanje manjšin. Jugoslovanske državnike smo opozorili, da o zadovoljivi ureditvi našega položaja pod Italijo ne more biti govora vse dotlej, dokler ne preneha umetna kolonizacija slovenske zemlje in se ne zagotove tudi Beneškim Slovencem najosnovnejše narodne pravice, ki jim po vseh človeških in božjih postavah pritičejo. O komunizmu v Jugoslaviji sploh nismo govorili.

Toda kaj je iz tega nastalo? Gospodje pri Kat. glasu so vse skupaj postavili na glavo. Podtaknili so nam stvari, ki jih sploh nikjer nismo izrekli, samo da nas spravijo ob dobro ime pri svojih bralcih.

KDO JE ZA TO ODGOVOREN?

Natvezli so jim, da smo se predali »poveljevanju jugoslovanske komunistične partije«, da smo napisali »slavospev komunističnim voditeljem«, da se držimo »v celoti komunističnega načela: Le laži, nekaj bo ostalo« in tako dalje. Ljudje, ki so prebrali naš članek, so se spričo tolikih gorostanskih neslanosti kar prijemali za glavo. »Kje

so v članku laži?« so se spraševali, »Kje slavospevi komunistični partiji in njenim voditeljem? Kvečjem ste jih pozvali, naj posvetijo večjo pozornost kolonizaciji naših krajev in Beneški Sloveniji! Kat. glas vam je celo očital, da ste o stvari napisali 'kar uvodnik', sam pa je v isti številki posvetil zadevi ravno tako uvodnik«.

Kdo je za tolika brezvestna podtikanja odgovoren? Napad je seve anonimni. Obrekovalec ni imel poguma, da bi se podpisal. Koga naj potemtakem kličemo na odgovor? Ne ostane nihče drug kot odgovorni urednik lista msgr. Franc Močnik, na čigar duhovniško vest pada vsa teža moralne krivde za lažnivo obveščanje bralcev Kat. glasa in za brezvestno zastrupljanje slovenskega javnega življenja.

Najhujše zanj kot duhovnika pa je, da je njegovo ravnanje v kričečem nasprotju z vsemi navodili okrožnice Janeza XXIII., misleč najbrž, da je bolj pameten od samega papeža. V resnici pa s svojim početjem le škoduje ravno tako ljudstvu kot Cerkev, kateri bi moral zvesto služiti, ne pa ji uničevati ugled v očeh vseh poštenih ljudi.

Konec sodne obravnave v Florenci

Politični proces, uperjen proti 49 Beneškim Slovencem, ki se je začel 22. decembra lanskega leta v Florenci, se je v torek zaključil. Porotno sodišče je sklenilo ukiniti kazenski postopek, ker je medtem izšla tudi splošna pomilostitev, podpisana od predsednika republike, po kateri se oprostite in brišejo »vsa politična kazniva dejanja, izvršena v dobi od 25. julija 1943 do 18. junija 1946«.

V smislu tega odloka je bilo pomiloščenih 44 obtožencev, 3 so bili oproščeni zadržan »pomanjkanja dokazov«, eden, češ da dejanja sploh »ni izvršil«, eden pa v smislu nekih kraljevih odredb iz vojnega časa.

Prizadete družine se bodo globoko odahnilo, zakaj njih svoji, ki so jih eno desetletje nenehno nadlegovali in zasliševali orožniki, policisti in preiskovalni sodniki, bodo imeli zdaj mir in se jim ni treba bati, da pridejo v ječo.

Pravici ni zadoščeno

Toda kakor je veselje nad tem človeško razumljivo, je treba vendar ugotoviti, da s pomilostitvijo ni bilo zadoščeno pravici, zakaj kogar pomiloste, mu s tem ne priznajo še, da je bil nedolžen, ampak mu le spregledajo kazen, katero bi bil sicer zaslužil.

In kaj so beneškoslovenski partizani, se moramo spet vprašati, pravzaprav zakrivilo? Nič drugega, kot da so ubogali zaveznike in italijansko vlado maršala Badoglija ter se skupno z ostalimi laškimi partizani uprli z orožjem Hitlerju in Mussoliniju.

V 16. členu mirovne pogodbe se je Italija obvezala, da ne bo takih borcev niti sodno zasledovala niti kakorkoli drugače nadlegovala. Toda razni bivši fašistovski župani, občinski tajniki in drugi Hitlerjevji podrepani iz videmske pokrajine so bili na žalost močnejši od mednarodnega prava. Ljudje, ki bi sami morali biti kaznovani, so

s svojimi ovadbami dosegli, da se je zoper Beneške Slovence zasnoval eden najsrამოtnejših političnih procesov poveljne dobe.

S pomilostitvijo ni bila preklicana kršitev mirovne pogodbe, temveč pod obliko človekoljubne širokosrčnosti in prizanesljivosti le potrjena. Pravici bi bilo zadoščeno, samo če bi bili v Florenci obtožence popolnoma oprostili, češ da niso ničesar zakrivali.

AVSTRIJSKA VLADA

Po težkih in mučnih pogajanjih, ki so trajala dolge tedne, so kršč. demokrati in socialisti sestavili novo vlado, kateri spet načeljuje kancler Raab. Edina važna sprememba je v tem, da so socialisti prevzeli zunanje ministrstvo in s tem okrepili svoj položaj v vladi. Minister je postal dr. Bruno Kreisky, podminister pa je slej ko prej strokovnjak za Južno Tirolsko prof. Gschnitzer.

Tekma med Rusi in Amerikanci

Iz Moskve je prišla novica, da so Rusi 10. julija spet pognali v vesolje izstrelek, v katerem so bile psičke, ki so se zdrave vrnilo na zemljo. To je že drugi posrečeni poskus v osmih dneh. Prvi izstrelek, poslan v vsemirje 2. julija, je tehtal 2000 kg, zadnji pa 2.200.

Oba poskusa sta zelo važna, ker se z njima pripravlja polet prvega človeka v vesolje. Vsa težava je v tem, kako zagotoviti, da se človek zdrav in nepoškodovan povrne na zemljo. Zato delajo za zdaj le poskuse z živalmi. Na tem področju se odigrava živa tekma med Rusi in Amerikanci, od katerih bi si vsak rad osvojil slavo, da je njegova domovina bila prva v zgodovini, ki je omogočila človeštvu potovanje po vesoljstvu.

Kozlov o Janezu XXIII.

Prvi podpredsednik sovjetske vlade Frol Kozlov, katerega je Hruščev javno označil »za svojega naslednika«, se je na potovanju po Ameriki udeležil nekega zborovanja v San Franciscu, kjer ga je ondotni guverner Edmund Brown opozoril na najnovejšo okrožnico Janeza XXIII. »Tudi papeža bomo podpirali«, je odvrnil Kozlov, »če se bo zavzemal za mir«.

Umetna smrt

V Parizu so operirali na poseben način srce neke osemletne deklice. Najprej so povzročili njeno umetno smrt, s tem da so telo ohladili na 15 stopinj. Kri se je prenehala pretakati in dihanje se je ustavilo. Zdravniki so nato vzeli za pol ure srce z mesta in ga operirali. Zatem so telo zopet ogreli. Žile so začele biti in deklica se je vrnila v življenje.

Petdeseta zvezna država

Nedavno tega je bilo Havajsko otočje, ležeče daleč od ameriške celine sredi Tihega oceana, proglašeno za 50. enakopravno članico Združenih držav Amerike. Dobilo je svoj parlament in v kratkem bo prvič volilo svojega guvernerja, medtem ko je doslej bilo le navadna »posest« (territory) Združenih držav.

Havajsko otočje je znano v svetu kot dežela sladkorja, banan in cvetja s krasnim, vse leto enakim podnebjem. Glavno mesto je Honolulu in tu je tudi največji, (nad 4 tisoč metrov visoki) ognjenik na zemlji: Mauna Kea. Prebivalcev šteje 575 tisoč, od katerih živi približno polovica v samem Honoluluju.

Proti lastni neodvisnosti

Havajske otoke je odkril l. 1778 angleški pomorščak kapitan Cook. Nad njimi so gospodovali številni domači plemenski vladarji, dokler se ni enemu posrečilo združiti vse otoke v enotno kraljevino. L. 1820

so se pojavili prvi angleški protestantski misijonarji in v kratkem je bil protestantizem proglašen za državno vero.

Toda naglo napredujoča in bogateča se Amerika je imela na Havajce večjo privlačno silo kot Velika Britanija. L. 1891 so strmoglavili monarhijo in proglasili republiko ter prosili Amerikance, naj jo vključijo v Združene države, o čemer pa ti sprva niso hoteli nič slišati. Šele l. 1898 so bili Havajci ulišani in otočje je postalo ameriška posest, letos pa polnopravna zvezna država.

Važna postojanka na Daljnem vzhodu

Kdo bi utegnil misliti, da se dogodek lahko prevrže v politično škodo Amerike, zakaj Japonci tvorijo skupno s Kitajci 45 odstotkov prebivalstva in bi se mogli izkazati za predhodnike prebujajočega se azijskega imperializma.

Zdi se pa, da take nevarnosti ni, ker so havajski Japonci in Kitajci brez sleherne narodne zavesti. Skoro vsi so pozabili svoj materin jezik ter se čutijo za večje Amerikance kot Amerikanci sami. Njihov Bog je dolar. Ker se je povprečni dohodek srednjega človeka na otočju v zadnjih 20 letih povišal za 1800 odstotkov, jih nobena sila ne more odtrgati od Amerike.

Nasprotno! Havajski otoki, kjer je nastanjeno poveljništvo 7. ameriške vojne mornarice, so postali mogočno vojaško in s tem tudi politično oporišče Združenih držav na Daljnem vzhodu, kjer se bo v prihodnosti najbrž odločal boj za premoč v svetu.

Velike stavke v Trstu

Kot po vsej Italiji se je v petek pričela tudi v Trstu 5-dnevna stavka kovinarskih delavcev in nameščencev. Na našem ozemlju je zapustilo delo nad 20 tisoč oseb, kar pomeni, da je stavka uspela skoraj 100-odstotno. Kovinarji Tržaškega arzenala pa so spet prišli na delo v torek, to je en dan prej kot ostali, ker so proglasili stavko že v četrtek ter s tem prepričali, da bi izvedli nekatera popravila na ladji Saturniji, ki bi tako lahko odplula proti New Yorku.

Ko so ladjo s pomočjo stavkokazov in vojaščine odpeljali v Tržaški arzenal, so v mestu nastali, kot smo poročali, hudi neredi. Pomorščaki so najprej skušali prepričati, da bi ladja sploh odplula, a proti njim je nastopila policija ter jih z gumijavkami razgnala. Po mestu je naslednje dni prišlo do spopadov med redarji in pomorščaki, ki so se vselej zaključili z manjšimi ali večjimi pretepi. Nekaj delavcev je policija tudi zaprla.

V soboto je levičarska Delavska zbornica (CGIL) priredila na trgu Garibaldi veliko zborovanje, na katerem je govoril komunistični poslanec Lama. Odločno je zanikal, da ima stavkovno gibanje politično ozadje, ter pribil, da se delavci borijo le za izboljšanje delovnih pogojev, za obnovitev delovne pogodbe ter znižanje delovnega urnika. Po zborovanju bi delavci morali iti v povorki skozi mesto do Velikega trga, a kvetura je sprevod prepovedala.

Segnijeve težave

V nedeljo je na sedežu Delavske zbornice (CdL) govoril tudi demokristjan Macario iz Rima. Dejal je, da stavkajo sedaj v vsej državi približno 3 milijoni delavcev, ker so zapadle njihove delovne pogodbe. Podjetniki pa nočejo pri njih obnovi sprejeti nekaterih zahtev delavskih zastopnikov. Tudi on je odločno zanikal, da bi imele stavke politično ozadje ter zatrdil, da se demokristjanski sindikat le zavzema, da se ohrani sedanje število zaposlenih in zniža delovni urnik, kar pa bi ne smelo iti na škodo delavskih plač. Macario je odkrito priznal, da

v prihodnjih letih ni mogoče računati na odpravo brezposelnosti, temveč bo treba ubrati novo politiko investicij samo zato, da se ohrani sedanje število zaposlenih.

Zadnji čas so v Italiji stavkali kovinarji, pomorščaki, bančni uradniki, tekstilci, davčni uradniki, kamnarji, rudarji, delavci iz industrije cementa ter iz lesne industrije. Segnijeva vlada se torej nikakor ne more rešiti stavk.

Die Presse o „zapuščeni“ Trsta

Po tržaškem velesojmu je največji dunajski dnevnik Die Presse priobčil zanimiv članek o našem mestu. Zapuščeni pristanišča, ki spada med največje v Italiji, piše list, dela na človeka zelo mučen vtis. Nobena ladijska sirena ne moti njegove tišine, le nekaj bednih ribiških čolnov plove iz njega na lov.

»Majhno zanimanje, katero kaže italijanska vlada za Trst, se je videlo že v tem, da se je na otvoritvi letošnjega velesojma pojavil le državni podtajnik za — kmetijstvo.« In to v času, ko preživlja Trst zelo resno krizo. »Tisti krogi, ki so gledali rešitev mesta v združitvi z Italijo, so morali kmalu spoznati, da je Trst za rimsko birokracijo le ena izmed mnogih luk republike in vrh tega še luka brez zaledja, katera se zavoljo tega ne more sama vzdrževati.«

Vsi naporji tržaških gospodarskih krogov, da bi se na pristanišče krepkeje pritegnili Avstrija in Jugoslavija, so se izjalovili zavoljo **nezaupanja Rima**, ki ne mara sosedoma nuditi nobenih ugodnosti. Avstrija zaposluje danes 70 odstotkov celotnega prometa v pristanišču, toda po mirovni pogodbi bi bila morala imeti obenem z Jugoslavijo pravico sedeti v upravi luke. Ker je Italija to prepričala, sta bila Dunaj in Beograd **prisiljena**, poudarja list, napraviti iz tega potrebne zaključke.

Neprijetne posledice

»Skozi Trst potuje čedalje manj avstrijskega blaga, Jugoslavija je pa začela gradi-

ti v Kopru **pravo pristanišče**, povezano preko Krasa s prvovrstno cesto na slovensko in hrvaško zaledje. Dobilo naj bi tudi železniško zvezo.« Krivično bi seveda bilo, nadaljuje dnevnik, trditi, da ni Italija za Trst prav ničesar naredila. Izvršila je razna javna dela in pospešila zidanje stanovanjskih hiš. Vendar vse to ne more rešiti mesta iz stiske.

Uradno število brezposelnih znaša okoli 15.000, v resnici jih je več, in domačini se morajo izseljevati. Zadnje čase je sicer izseljevanje popustilo, vendar je še pred dvema tednoma spet 150 Tržčanov moralo odpotovati, da začne novo življenje v Avstraliji. »Govoril sem«, pojasnjuje časnikar, »s številnimi gospodarstveniki, pomorci in publicisti; vsi menijo, da za mesto **danes ni nobenega upanja**, ker Italija ne bo dovolila, da se v najmanjši stvari omeji kate-rakoli pravica njene državne vrhovnosti v Trstu. Zategadelj tudi 'evropeizacija' pristanišča, o kateri mnogi še sanjajo, ne pride več v poštev.«

Odpovedalo je tudi tržaško industrijsko področje, na katerem naj bi se z raznimi davčnimi olajšavami pospeševala gradnja tovarn. Pet kilometrov daleč teče namreč že jugoslovanska meja in ta bližina odsvetuje marsikomu, da bi tukaj nalagal svoje premoženje v nova podjetja. Razen tega so še politične spletke in tudi zgrešena načrtovanja uničila marsikatero industrijo ter zavrla razvoj področja.

S Tržaškega

Tujski promet ob naši obali

Ta čas je v Sosljanu še kar živahno, kajti mnogi ljudje, zlasti iz mest, bežijo pred hudo vročino ter iščejo utehne in vsaj malo svežine ob morju. Poleg gostov iz Trsta, Gorice in bližnje okolice, ki se povečini ustavijo pri morju le en dan ali samo nekaj ur, je v Sosljanu več skupin tujcev, predvsem Avstrijcev, nastanjenih v treh taboriščih (camping) in v tukajšnjem šolskem posloplju. Hoteli in penzionci pa niso še povsem zasedeni, nekoliko manj letoviščarjev kot lani pa je tudi v obširnem campingu ob morju, katerega vodi uprava Devinskega gradu.

Na splošno lahko rečemo, da je letos pri nas manj tujcev kot lani v tem času. To je v znatni meri posledica dogodkov na Južnem Tirolskem, saj je znano, kako avstrijsko časopisje ter radio pritiskata na Avstrijce, naj ne hodijo letovat v Italijo.

Bojimo pa se, da je padeč tujcev odvšen tudi od nas samih, oziroma od tistih, ki bi morali skrbeti, da so gostje čimbolje postreženi in da se tu dobro počutijo.

Pomanjkljiva in umazana kopališča

Kot smo slišali, se tujci še najbolj pritožujejo zaradi kopališč. Ob morju imamo v glavnem tri kopališča, od katerih je doslej — in smo v prvi polovici julija — dejansko odprto le eno (Castelreggio). Od ostalih dveh je eno še zaprto, v drugem pa se smejo kopati le gostje iz mednarodnega campinga. V kopališču pri Castelreggiu je zato prevelika gneča, kar mnogim, kot je naravno, ni všeč. Veliko pritožb je nadalje zaradi starega in zapuščenega kopališča, ki je zelo umazano, polno vsakovrstnih odpadkov in iz katerega se širi neznosen smrad. Zakaj se nihče ne pobriga, da bi ta umazana enkrat za vselej zginila?

Kot smo že omenili, so ob cesti proti Devinu trije »campingi«, v katerih sedaj tabori okrog 300 Avstrijcev. Ti so doslej lahko po bližnjem stopnišču v nekaj minutah prišli do morja, pred dnevi pa je grajska uprava, ki je lastnica skoraj vsega tamkajšnjega zemljišča, hojo po stopnicah iznenada prepovedala. Turisti morajo zato k morju po cesti, za kar zamudijo več kot 20 minut. Poleg tega je ta cesta zelo prometna in, ker ni pločnikov, je hoja izredno nevarna. Če se to vprašanje čimprej ne uredi, so vsa tri taborišča obsojena na smrt.

Ni uspeha brez organizacije

Silno nevarna je tudi hoja po državni cesti iz sesljskega trga do gostilne Kralj, se pravi v tistem predelu, ki v dolžini meri okrog 1 km in kjer so skoraj vsi novi hoteli, gostilne ter hiše. Nujno je tu čimprej zgraditi pločnike, ker bo drugače prej ali slej gotovo prišlo do kake hude nesreče. Vzdolž te ceste so že pred več ko enim mesecem ojačili javno razsvetljavo, toda mnoge nove žarnice še sedaj ne svetijo.

Končno lahko še rečemo, da se tujski promet v Sosljanu še ne more razviti v tolikšni meri, kot bi se lahko razvil, ker manjka neka vrhovna ustanova, ki bi lahko učinkovito posredovala, da se vse po-

manjkljivosti postopno odpravijo, ter bi obenem organizirala dotok gostov iz inozemstva. Prav letošnja sezona namreč zgovorno dokazuje, da imajo zasedene vse prostore le tisti hoteli ter penzionci, ki so se pravočasno pozanimali za goste ter še konec lanskega leta sklenili pogodbe z različnimi potovalnimi uradi ter organizacijami.

Tržaški mestni svet

SKORAJ 3 TISOČ NOVIH STANOVANJ

Na petkovi seji tržaškega občinskega sveta so svetovalci poslušali poročilo o gradnji ljudskih stanovanj. Tako smo zvedeli, da je Ustanova za gradnjo ljudskih stanovanj (IACP) letos sezidala v tržaški občini 183 stanovanj, ki so bila že dodeljena prosilcem, 374 pa jih bo dozidala do konca leta. Od teh bo 126 sezidanih v ul. Delle Docce pri Sv. Ivanu, 128 na Lonjerski cesti ter 120 v tako imenovanem naselju Sv. Sergija pri Domju.

Za prihodnje leto pa je v načrtu gradnja okrog 2.300 stanovanj, od katerih jih bo 500 dodeljenih beguncem iz Istre. Večino teh hiš bodo zgradili v naselju Sv. Sergeja ter na Kjadinu.

Svet je zatem še odobril povišek cen voznim listkom na avtomobilskih progah, ki jih oskrbuje podjetji Avtovie Carsiche ter SAT. Cena se zviša za okrog 5 lir za vsako vožnjo.

Še vedno preveč žrtev!

Čeprav je 1. julija dobil veljavo novi cestni zakonik, ki je bil izdan zlasti zato, da se kolikor mogoče preprečijo prometne nesreče, novi predpisi niso povsem dosegli svojega namena.

Tudi po cestah Tržaške še vedno teče kri, saj ni dneva, da bi ne bilo manjše ali večje nesreče: prejšnjo nedeljo so postali žrtve hudih prometnih nezgod kar štirje Tržačani, ki so vsi, sodeč po priimkih, Slovenci. Na žalost sta dva na mah umrla, dva pa sta v bolnišnici in se borita s smrtjo.

V zgodnjih jutranjih urah je na Istrski ulici v Trstu zgubil življenje 38-letni Milan Štrajn iz Sv. Jakoba. Z motornim vozilom je treščil v tovornik, ki je vozil pred njim in mu nenadno presekal pot. Podobna nesreča se je popoldne pripetila pri Domju, kjer se je z motornim vozilom zaletel v tovornik 21-letni Lucijan Godina iz Skednja. Mladenič je bil na mestu mrtev.

Na cesti pod Borštom pa se je popoldne hudo pobil 36-letni Herman Rodica iz Sv. M. M. Zgornje. Ko se je na motornem vozilu peljal iz Boljunca proti Borštu, je na ovinku nenadno zgubil oblast nad motorjem ter treščil ob cestni tlak. Odpeljali so ga v bolnišnico, kjer so zdravniki ugotovili zlom desne noge in hude udarce po glavi. Domnevajo, da si je revež tudi prebil lobanjo. Njegovo stanje je obupno.

V bolnico v Tržiču pa so sprejeli še gđc. Eleonoro Sinigoj iz Rojana, ki je postala žrtev prometne nesreče pri Doberdolu. Tudi ta je hudo ranjena.

Obračun nedeljskih voženj je torej porazen. Vse kaže, da za preprečevanje prometnih nesreč ne zadostujejo predpisi, temveč da je nujno potrebna tudi prevzgoja vseh tistih, ki lahkomišlno sedejo za krmilo.

NAGRAJENI TRGOVCI

Na sedežu tržaške trgovinske zbornice so v nedeljo razdelili nagrade in diplome trgovcem z jestvinami, ki so se udeležili I. natečaja za najlepše izložbe domačih proizvodov. Stvar sta organizirala trgovinska zbornica ter Center za gospodarski razvoj, sodelovalo je 607 trgovin ter izložilo različne proizvode tržaške industrije testenin. Namen natečaja je namreč bil povečati prodajo testenin, ki jih izdelujejo na Tržaškem.

Za najboljšo izložbo je dobil prvo nagrado (50 tisoč lir) ter diplomu trgovec Rafael Verh iz Trsta. Med nagrajenci s srebrno medaljo in diplomu sta tudi trgovca Drago Kukanja iz Nabrežine ter Franc Brce iz Doline.

ČESTITAMO!

V soboto, 11. julija, je diplomiral na inženirski fakulteti tržaškega vseučilišča g. Franko Piščanc iz Rojana v Trstu.

Prijatelji in znanci iz Krožkov slovenskih izobražencev v Trstu in Gorici mu priskrbeno čestitajo in želijo mnogo uspehov. Čestitkam se pridružuje tudi Novi list.

Beneška

IZ ČEDADA

Dne 4. julija je v Ženevi umrl beneško-slovenski rojak Viktor Podreka. Svetovno znani organizator lutkovnega gledališča je od junija dalje priredil v švicarskem mestu več zanimivih predstav. Pokojnik, ki je bil star 76 let, je umrl zaradi rane na dvanajesterniku.

Podreka se je rodil v Čedadu ugledni družini odvetnika Slovenca Karla Podreke; v mladeniških letih je bil najprej časnikar, pozneje pa je ta poklic opustil in se povsem posvetil lutkovnemu gledališču. Spočetka je priredil predstave v neki čedadski pivnici, kjer je prebival tudi njegov učitelj Riccardini. Tik pred prvo svetovno vojno pa se je njegovo gledališče premestilo v Rim. S svojo gledališko družino je zatem gostoval v vseh večjih evropskih in ameriških mestih. S svojimi lutkami je priredil tudi opere s popolno orkestralno spremljavo, med njimi znano Smetanovo »Prodano nevesto«.

Leta 1940 se je njegova družba nahajala v Ameriki ter zašla zaradi vojne v hudo denarno stisko, iz katere jo je rešil skladatelj Toscanini, ki je Podreki poslal nakazilo za dva tisoč dolarjev. S tem zneskom se je Podrekova družba podala na dolgo pot v Argentino, kjer je skozi 10 let priredila z velikim uspehom predstave.

V 45 letih je Podrekovo gledališče priredilo 26 tisoč predstav v 36 državah. Največ jih je v tem času bilo v Pragi, na Dunaju, v Budimpešti, Ženevi, Rimu in Vidmu.

Pokojnikove telesne ostanke so začasno zagreblili prejšnji tork v Rimu, a jih bodo, kakor čujemo, prepeljali v kratkem na pokopališče v Čedadu. Pogreba v Ženevi se je udeležil tudi čedadski župan in senator Pellizzo.

ŠLENART

Vsak Beneški Slovenec se iskreno veseli tudi skromnega napredka v naših vaseh. Zato z veseljem poročamo, da je pred ne-

POKRAJINSKI SVET

V soboto je pokrajinski svet najprej sprejel odstop komunističnega svetovalca Neri na Romana ter obenem potrdil izvolitev novega svetovalca ing. Oskarja Mozetiča iz Trziča. Svet je nadalje sklenil zboljšati gmetni položaj uslužbencev in upokojencev, ki ga predvideva zakon z dne 27. maja 1959. Gre za izboljšanje plač in pokojnin v znesku 14 milijonov lir na leto.

Odbornik dr. Polesi je nato poročal o novih lestvicah plač za uslužbence, ki so veljavne od 1. januarja 1959. Poudaril je, da je odbor upošteval vse dodatne predloge, ki so jih stavili misovec dr. Delpin, demokristjan Cocianni in saragatovec Sdrigotti ter notranja komisija.

PEVMA — OSLAVJE

Malokateri ukrep je Pevmčane, Oslavce in Štmaverce tako hudo zadel kot sklep goriškega mestnega sveta, da se na mah ukinejo voznje na avtobusni progi št. 8. Ukrep se da primerjati le še z zloglasnim ravnanjem Ustanove treh Benečij, ki je izgnala naše kmetovalce z zemljišč na bivšem Fogarjevem veleposestvu ob Soči, katera so vestno in z ljubeznijo obdelovali skozi dolga leta. Pevm-

Slovenija

kaj dnevi odprl v Škrutovem novo trgovino Aldo Pertoldi — Piku. Prodajal bo tekoči plin, kolesa in štedilnike. V prostorih stare lekarne pa je otvorila neka domačinka trgovino za potrebščine naših kmetovalcev, zlasti umetna gnojila.

IZ TAVORJANE

Dne 22. junija, natančno eno leto po lanskem povodnji, je po naših krajih spet divjalo neurje. Proti večeru se je ulila huda ploha, zatem je začela padati debela toča, ki je zlasti v Mažerolah uničila skoraj ves pridelek. Neurje je hudo razrilo tudi cesto iz Tavorjane v Mažerole. Občina je hitro otvorila delovišča, ki bo cesto popravilo, država bo pa morala na učinkovit in hiter način priskočiti na pomoč Mažerolam in drugim vasesem, ki so ob neurju pretrpele hudo škodo.

K tej žalostni vesti pa še eno veselo. Pred kratkim se je naš poštni urad preselil v nove prostore, ki so sodobno urejeni. Sedaj bodo raznašali pošto dvakrat na dan; zato bodo nastavili še enega pismonošo.

IZ DREKE

Ze nekajkrat smo poročali, da je kužna bolezen, za katero so zbolele vse krave, povzročila našim živinorejcem ogromno škodo. V dopisih smo obsodili zanikrnost živinozdravniške službe in pozvali oblastva, naj živinorejcem priskočijo na pomoč.

Na pobudo videmske pokrajinske uprave bo končno prišla te dni v našo občino komisija strokovnjakov ter ugotovila škodo, ki so jo živinorejci pretrpeli zaradi kužne bolezni.

OBMEJNI PROMET

V mesecu juniju je prekoračilo z običajno prepustnico in dvolastniškim dovoljenjem mejo 11.986 potnikov, in sicer 9.161 jugoslovanskih in 2.825 italijanskih državljanov.

Preko glavnega prehoda pri Stupici je šlo 5.918 potnikov, čez vse ostale prehode pa okrog 6000.

ski dopisnik je v zadnji številki dobro orisal razpoloženje prizadetega prebivalstva ob ukinitvi avtobusnih voženj. Zato se prav nič ne čudimo, da je predstavnik teh vasi prejšnjo soboto izročil goriškemu prefektu spomenico, ki jo je podpisalo nad 100 družinskih poglavarjev. V njej predvsem zahtevajo, da se sklep mestnega sveta razveljavi. Ukinitve vsake zveze z mestom, na katero je slovenska okolica življenjsko navezana zlasti v tem času, ko dozoreva sadje, je povzročila pevmskim in oslavskim gostilničarjem ter osmicam kot tudi vrtnarjem in sadjarjem ogromno škodo. Saj bi spravili danes vsakega zasebnika takoj v ječo, če bi s prebivalstvom ravnal tako, kot je v tem primeru ravnala uprava s svojimi občani.

Voznje z avtobusi ATA bi lahko ukiniteli šele tedaj, če bi bila prej zajamčena nova zveza, ki bi zadovoljevala potrebe prebivalstva vsaj tako kot prej ATA. Zato sodimo, da sta mestna uprava in občinski svet zaradi prenegljenega ter ne dovolj trezno premišljenega sklepa odgovorna za vso škodo, ki jo naši ljudje imajo zaradi popolne odrezanosti od mesta. Sadje ostaja na drevju, zelenjava se suši po vrtovih, kajti od naših ljudi ne more noben razsoden človek zahtevati, da bi v nahrbtnikih ali koših prenašali dan za dnem blago na goriški trg. Odgovornost pa po našem ni zgolj moralna, marveč tudi civilno pravna in delno celo kazenska, ker gre za lahkomišelnost pri upravljanju javnih potreb in koristi.

V spomenici so podpisniki od prefekta tudi zahtevali, da poskrbi za primerno ojačanje javne razsvetljave od ulice Brigata Pavia do zgornjega Oslavja.

Če ne bodo upoštevali njihovih upravičenih zahtev, so podpisniki še poudarili, da bodo zahtevali ponovno ustanovitev občine Podgora - Pevma - Štmaver, ki je obstajala dolga desetletja, dokler je ni iz zgolj raznardovalnih namenov ukinitel fašizem.

IZ STEVERJANA

V nedeljo smo Steverjanci slovesno obhajali praznik svojega zaščitnika sv. Mohorja. Imeli smo peto sv. mašo in procesijo, ki se je je udeležilo lepo število vernikov.

Pred kratkim je podjetje Milanese, ki je na dražbi prevzelo gradnjo novega otroškega vrtca, začelo zidati poslopje, ki bo namučeno poleg osnovne šole. Ker je vreme ugodno, bo stavba prihodnji mesec verjetno že dokončana. Tako bodo tudi naši malčki ob pričetku šolskega leta že imeli prijetni domek in našim materam bo z njim odzeta marsikatera huda skrb.

Z letošnjo vinsko trgovino nismo bili Steverjanci prav nič zadovoljni; cena vina je bila ves čas prenizka, zato je žal še mnogo starega pridelka v naših kletih. Letos bo, kakor kaže, vina manj kot lani, a bo verjetno boljše.

IZ STANDREŽA

SNG iz Trsta je prejšnji teden priredilo v Standrežu tri predstave na prostem. V petek so prikazali italijansko komedijo »Pocem je resnica«, ki na prostem ni prišla do polne veljave in je bila naravno tudi bolj slabo obiskana (dan neprimerno izbran za

Iz Goriške

podeželje), pač pa je v soboto znana otroška igra »Pepelka« privabila izredno veliko ljudi, še bolj pa srbska veseloigra »Pop Cira in pop Spira«, tako da je to pot zmanjkalo sedežev.

IZ SOVODENJ

V petek popoldne smo zagrebli na domačem pokopališču 73-letnega domačina Ivana Pelicona, ki je po mučni bolezni umrl v goriški bolnišnici.

Pokojnik, ki je bil znan kot dober gospodar in družinski oče, zapušča ženo in tri otroke.

Naj mu sveti večna luč, njegovih hudo prizadetih družini pa naše iskreno in globoko sočustvovanje.

Županstvo obvešča, da bo župan odslej sprejemal stranke le ob torkih in petkih od 11. do 12. ure.

IZ DOBERDOBA

Za dodeljevanje 6 stanovanj v novi ljudski hiši je komisija sestavila naslednjo lestvico: 1. Olga Mokole, ul. Lago št. 19; 2. Bruno Jarc, ul. Roma št. 3; 3. Franc Gergolet, trg sv. Martina št. 6; 4. Roman Lavrenčič, trg sv. Martina št. 6; 5. Oskar Purič, ul. Bonetti št. 5. V lestvici sta še Ivanka Mokole in Josip Cadež. Šesto stanovanje pa je določeno za begunce (esule) in ga bo oddala prefektura.

MARIJINO SLAVJE V GORICI

V nedeljo je ob 19.30 pristal na občinskem stadionu helikopter, s katerim so pripeljali v Gorico kip fatimske Matere božje. Na športnem igrišču in bližnjih ulicah se je zbrala ogromna množica vernikov iz mesta in s podeželja. Na tribuni so se zbrali nadškof msgr. Ambrosi, prefekt in župan ter mnogi drugi oblastniki.

Prvi je spregovoril jezuit g. Mason, ki spremlja kip po mestih Italije. Izročil ga je za 24 ur v varstvo goriškemu nadškofu. Ta je med drugim dejal, da ni morda še nikdar tako globoko čutil, da je oče vseh svojih vernikov kot v trenutku, ko sprejema kip fatimske Gospe, nositeljice miru in odpuščanja. Zadnji se je poklonil fatimski Mariji goriški župan dr. Bernardis.

Tu moramo po vesti poudariti, da so prideditelji slovesnosti zagrešili neodpustljivo napako, ker niso naprosili nobenega duhovnika, naj bi se v slovenskem jeziku poklonil nebeški Materi. Kaj pa sploh še ostane od naše nadnarodne katoliške Cerkve, če se ena izmed njenih temeljnih osnov, da so vsi narodi enakopravni, ne spoštuje?!

V ponedeljek ob 6. uri so imeli Marijino pobožnost goriški slovenski verniki, ki so največjo cerkev v mestu skoro popolnoma napolnili. Pri maši, ki jo je daroval častni kanonik Alojzij Novak, je nadškofijski kanceler dr. Klinec v lepem nagovoru orisal pomen češčenja fatimske Kraljice. Med mašo so po cerkvi mogočno donele prelepe slovenske Marijine pesmi.

V ponedeljek ob 18. uri so kip spet pripeljali na športno igrišče, kjer je daroval sv. mašo nadškof msgr. Ambrosi ter posvetil vso nadškofijsko fatimski Mariji. Kip so nato s helikopterjem odpeljali v Videm.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Kdo je kriv, da se naša mladina ubija?

Te dni so se ubili skoro istočasno v Trstu trije mladi ljudje, ker so kljub novim cestno prometnim predpisom prenapetno vozili. Med tremi sta bila dva Slovence. Če pa bi kdo sestavljal statistiko in zbiral podatke o mladeničih, ki so postali v zadnjem desetletju pri nas žrtev dirkanja z motornimi kolesi, bi lahko ugotovil, da je najbrž kar dve tretjini med njimi Slovencev. To so največkrat fantje iz bližnje tržaške okolice in iz predmestij, ki si za prvi prisluženi — ali celo izposojeni — denar kupijo motorno kolo, nakar se brez vsake razsodnosti predajajo uživanju prijetnega občutka, ki ga povzroča v človeku hitrost, ne da bi pomislili, da spravljajo s tem v nevarnost sebe in druge.

ZRTVE LAHKOMISELNOSTI

Mislím, da se je že vsakomur med nami zgodilo, da je tako izgubil kakega mladega znanca. Lepega dne stopi človek v bar, pa zve, da se je simpatični plavalasi mladenič, ki mu je navadno postregel s črno kavo, uro prej ubil z »vespo«. Isto se zgodi z mladim prodajalcem v trgovini, z mehničnim vajencem, z mladim električarjem. Casopisje vsak dan poroča o nesrečah motociklistov in pri tem poročevalci ne pozabijo omeniti, da je bila vzrok nesreče prevelika hitrost; poročila o smrtnih nezgodah so si tako podobna, da bi lahko veljala za vsako nesrečo; če bi zamenjali ime — kraja neče pogosto niti ne bi bilo treba izpremeniti, saj je dovolj »ovinkov smrti«.

Toda zdi se, da mladi ljudje tega ne berejo, ali pa pri tem nič ne pomislijo. Komaj spet sedejo na »vespo«, se spremeni v divjake, ki z blazno naglico in neznosnim ropotom drve po ulici, uživajo v prehitovanju avtomobilov velikih »cilindrat« med enim semaforjem in drugim ter režejo ovinke, ne da bi zmanjšali hitrost. Tudi pri dobrohotni preseji in obzirni sodbi o mladosti in neizkušenosti ne moremo drugega, kot ugotoviti, da je v tem nekaj nenormalnega. Vsiljuje se nam misel, da je kriva temu miselnost teh mladih ljudi in ves njihov odnos do življenja.

MORALNI SLABICI

Predvsem se ne moremo ubraniti spoznanju, da mladi ljudje, ki spravljajo na cestah v nevarnost sebe in druge, ne poznajo občutka odgovornosti. To pa je velika moralna pomanjkljivost. Ne zavedajo se, da njihovo življenje ne pripada samo njim, ampak tudi Bogu in njihovim domačim ter narodu in domovini. Dolžnost imajo tako do Boga, ki jim je dal življenje, kot do svojih staršev, ki so v veliki večini primerov veliko žrtvovali, da so jih vzredili, in do lastnega naroda, ki potrebuje mladih in dobrih, pametnih ljudi. Ne pomislijo na to, kol'ko noči so morale njihove matere prebedeti, ko so jih bolne negovale, koliko strahu in bolečin so morale prestopiti zaradi njih, preden so zrastle, in s kakim veseljem so dočakale, da so se razvili v zdrave, lepe mladeniče. Občutek hvalečnosti in odgovornosti do lastne družine pa je kljub temu v mladih ljudeh pogosto popolnoma okrnjen. Dozdevno zdravi

in cvetoči, so kot dragocena vaza z nevidno razpoko. Manjka jim celo osnovni čut za samoohranilo.

Ti mladi ljudje kratkomalo ne znajo več misliti. Hodili so v šolo in morda nosili domov celo dobra spričevala, vendar pa se niso naučili trezno in stvarno razmišljati. So kot otroci, ki se vdajo prvemu gonu; ne znajo nadzirati svojih občutkov in misli. V mnogočem spominjajo na otroke pod desetim letom, pa še ti bi si prej vzeli k srcu kak pameten, dobrohoten nasvet.

Vse to niso več posamezni primeri, ampak akuten socialni in moralni problem, o katerem bi morali vsi razmišljati. Ne gre več za lahkomišelnost posameznikov, ampak za miselnost velikega dela našega mladega rodu.

Kljub vsej skrbi za telesno blaginjo teh mladih ljudi so morda njihovi starši in vzgojitelji pozabili na to, da bi jih pripravili tudi miselno in moralno pripravljene za današnje življenje. Zanimarili so njihov notranji, duševni in umski razvoj. In morda so jih še sami vzgajali zgolj v oboževanju moderne tehnike in hitrosti. Krivdo za to plačajo nesrečni starši tisti dan, ko jih neznan glas po telefonu pokliče, da naj pridejo k umirajočemu sinu v bolnišnico, ali ko jih pripeljejo pred razbito truplo v mrtvašnici.

Morda pa smo tudi mi vsi pri tem sokrivi.

Manica — M. SARDOCEVA

Trije igralci SNG, ki nastopajo v Desetem bratu.

Odličen Koroški zbor v radiu

Eno zadnjih nedelj je oddajal radio Trst »A« v svojem popoldanskem sporedu koncert koroških ljudskih pesmi, katere je pel mešani zbor iz Globasnice. Reči moram, da že dolgo nisem slišal tako lepega petja, ki me je resnično ganilo. Prav zadnje nedelje smo poslušali tudi razne slavljene zборе iz Ljubljane, toda učinek njihovega petja niti od daleč ni bil tak, kot so ga dosegli koroški pevci. Isto velja tudi za Slovenski oktet. Nedvomno bi kak strokovnjak dal v tehničnem pogledu prednost nemu ali drugemu ljubljanskim zborov, toda navadni poslušalec, ki želi v prvi vrsti lepega, blagovozvočnega petja, bo dal prednost koroškemu zboru. Njegovo petje je milo, pristrčno in občuteno. Pri petju se pevci ne naprezajo in ne pačijo, ne spreminjajo melodij po svoje in ne padajo zaradi večje »izvirnosti« ali bogve zaradi česa iz ritma prave ljudske pesmi, kot zadnja leta skoro vsi drugi slovenski zbori, ki pojejo naše pravadne lepe pesmi tako, da je poslušalec največkrat prisiljen zapreti radio.

Tako ni čudno, da v ljudeh pojema ljubezen do lepe slovenske ljudske pesmi. Če bi jo vedno zapeli tako lepo in z ljubeznijo, kot pevci iz Globasnice, pa bi še vedno lahko vzdržala tekmo s popevkami.

Nekoliko kritični poslušalec pa se pri tem tudi ne more ubraniti misli, da je ljudska pesem najlepša takrat, kadar jo pojejo preprosti pevci iz ljudstva, ne pa mestni zbori, katerih pevecem sta duh in čut za melodioznost, iz katerih so se ljudske pesmi rodile, čisto tuja in ki iščejo v petju le še možnosti, da razodenejo vse svoje tehnične »zmogljivosti«.

Zelim si, da bi naš radio še večkrat oddajal koncerte koroških pevcev in da bi jih imeli priložnost slišati tudi na odru v Trstu.

V. J.

KULTURNE VESTI

• V soboto se je začel v San Sebastianu v Spaniji mednarodni filmski festival. Začeli so ga z ameriškim filmom »Zgodba o nuni« z Audrey Hepburn in Petrom Finchom v glavnih vlogah. Je zgodba o nuni, ki rajši streže gobavcem kot nemškimi ranjenecem.

Lovre Kvas — S. STARESINIC

• Jugoslavija bo zastopana letos na beneškem filmskem festivalu s srbskim filmom »Osma vrata«, izdelkom Avala-Filma.

• Pri Budimpešti so odkrili razvaline rimskega taborišča in dveh vasi, kjer so prebivali rimski trgovci, dobavitelji in rokodelci, katere je potreboval tabor za svojo oskrbo. Našli so med drugim popolno kovačnico s kovačevimi življenjskimi podatki vred, ki predstavljajo posebno zanimivost za starinsolovce.

• Prijubljena italijanska pevka popevk Marisa Del Frate se je s pobegom rešila svojega »prokuratorja« in »zaščitnika«. Dozdaj so se dale izkoriščati od takih »zaščitnikov« le uboge, moralno in umsko zanemarjene ženske s pločnikov. Zato je zadeva vzbudila v italijanski javnosti tem večjo pozornost.

• Greta Garbo je odklonila ponudbo nekega hollywoodskega podjetnika, da bi za veliko vsoto nastopila v novem filmu. Prav je imela. Ob pogledu na sedanjo Garbo bi v gledalcih, ki se še navdušujejo zanjo, na mah zamrl mit o »božanski« Greti. Dances že slovi kot najgrša in najneokusnejše oblečena nekdanja »diva«.

• Radio Trst »A« bo oddajal v poletnem času vrsto razgovorov z najuglednejšimi pisatelji in umetniki v Trstu in Gorici. Obravnavali bodo razna vprašanja s področja umetnosti.

• Za kulturno življenje Slovencev v Trstu je značilno, da ni izšla v prvi polovici letošnjega leta niti ena izvirna slovenska knjiga in da celo slovenske gimnazije letos niso imele zaključne prireditve kakor prejšnja leta. Take prireditve sta pripravili celo gimnaziji v Gorici in Celovcu.

• Točno polovica izvodov knjig, kar jih pride iz vseh tiskarn na svetu, odpade po podatkih organizacije UNESCO na šolske knjige.

• Srbski kritik Eli Finci je v beograjski Politiki hudo raztrgal novo dramo Mateja Bora Zvezde so večne, ki jo je uprizorila zadnji čas ljubljanska Drama in jo je začela objavljati revija Naša sodobnost. Matej Bor v istem srbskem listu odgovarja z dolgim člankom.

Nagrajeni mladinski filmi

V Benetkah so podelili nagrade za najboljše filme na 11. mednarodnem festivalu mladinskih filmov. Nagrade San Todaro v obliki srebrnih kipecev so prisodili naslednjim filmom: francoskemu Sabbiine povesti režiserja Clauda Antoina za kategorijo filmov, namenjenih otrokom do 7. leta; italijanskemu filmu Pierino Salvadanaio Filipa Paoloneja za otroke do 12. leta in ruskemu filmu Lovci na živali režiserja Nifonlova za mladino do 18. leta.

Kipec sv. Todara v bronu so podelili za najboljše šolske filme. Nagradili so naslednje: sovjetskega Kmalu bo deževalo režiserja Polkovnikova, Štirinožni astronauti Rusa Tihonova in Vaša koža Britanca Ria Wylana.

Od televizijskih filmov so nagradili angleškega »Kako se je treba obnašati pri mizi«, izdelek režiserja Douglasa Fisherja, in »Udomačena opica« Johna Halasa.

Veliko nagrado pa je dobil Mehikanec Robert Rodriguez za film Nasmeh svete Device.

Martin Spak — M. BALOH

MNOGI IMAJO PRAV LEPO GROZDJE...

Mnogi vinogradniki se letos pritožujejo, da peronospora in oidij hudo razsajata, kar je posledica preobilne vlage in sopenice. Mnogi pravijo, da bo pridelek zelo pičel, češ da se je mnogo zaroda in nastavljenih grozdčev posušilo, drugi pa tožijo, da so jagode na grozdih zelo redke, posebno pri rumeni rebuli. Mnogi vinogradniki pa imajo letos odlično, zdravo in čisto grozdje in peronospora ter oidij jim nista povzročila posebne škode.

Da imamo različna mnenja, je povsem naravno, uspeh pa je bil gotovo odvisen od pravnega orizoma nepravilnega ravnanja z grozdem. Kdor je pravočasno škropil in žveplal, ima lepo grozdje, kdor pa je zamudil samo 2 ali 3 dni, je lahko izgubil kar polovico pridelka.

Žal so še vinogradniki, ki se ne zavedajo, da moramo peronosporo in oidij predvsem preprečiti, ne pa se proti njima boriti, ko se že pojavita!

MODRA GALICA

ALI NEBAKRENA ŠKROPILA?

Nekateri trdijo, da ne bodo nikdar več škropili z modro galico, češ da ni obvarovala trt pred peronosporo. Drugi isto trdijo glede nebakrenih škropil, kot so aspor itd. Škropila naj bi bila kriva, da je peronospora povzročila tako škodo.

Škropila pa so pri tem popolnoma nedolžna, ker so vsa dobra; treba jih je le pravilno pripraviti in pravočasno uporabiti!

GOSPODARSTVO

Izredna letina žita v Jugoslaviji

Letošnji pridelek žita (pšenice in rži) cenijo v Jugoslaviji na okoli 40 milijonov stotov ali več kot 200 kg na osebo. Ta pridelek bi moral zagotoviti vsemu prebivalstvu dovolj domačega kruha, čeprav je srednja potrošnja kruha zelo visoka.

Vzroki izredne letine so v glavnem naslednji:

1. Ugodno je bilo vreme, od katerega je vedno odvisna več kot polovica uspeha ali neuspeha.

2. Izpopolnili so agrarno tehniko in se držali italijanske, ki predvideva globoko oranje, obilno gnojenje z domačim gnojem, dopolnjeno z visokimi količinami umetnih gnojil.

3. Sejali so predvsem italijanske sorte pšenice, zlasti vrsto San Pastore. Z donosnimi sortami pšenice so Italijani najprej doma dosegli, da pridelek zadostuje za domače potrebe, sedaj pa svoje semensko žito lahko tudi izvažajo.

Poročajo, da so z vrsto San Pastore v bližini Beograda presegle hektarski donos 100 stotov. Tako visoki hektarski donosi pšenice v Italiji niso znani. V poročilu žal manjka opomba, koliko vlage je ta pšenica vsebovala. Jugoslavija ima vsekakor mnoga področja, ki so zelo ugodna za pšenico in

koruzo, od katere tudi pričakujejo rekorden pridelek.

Škoda je le, da ni trenutno na razpolago dovolj primernih skladišč, kamor bi bogato žetev spravili. Sedaj z vso naglico gradijo žitne silose in primerna skladišča, za enkrat si pa pomagajo z vojaškimi skladišči in šolami, ki so med počitnicami prazne. Upajo, da bo do jeseni tudi to vprašanje rešeno.

Prípombe k vzreji telet

Smotrna vzreja telet je prvi pogoj za donosnost odraslih goved. Takšna vzreja pa se mora začeti že pred rojstvom, ker je nujno potrebno, da se tele rodi z odličnimi podedovanimi lastnostmi, ki so odvisne od krave in bika. Poleg tega mora biti breja krava pravilno krmljena in negovana, da bo tele zdravo in močno.

V prvih dveh dneh življenja mora tele na vsak način dobiti mlezi, to je prvega mleka, ki ga krava da po otelitvi. Teletu damo dvakrat na dan po 1/2 litra mlezi. V njem je mnogo vitaminov A in B ter še drugih snovi, ki varujejo telet pred okuženjem. Od 3. do 7. dne mora dobiti tele 3 do 5 krat na dan po 1/2 litra mleka; drugi teden potrebuje tele v 5 obrokih skupno 3 do 4 litre mleka; v tretjem tednu zvišamo mleko na 4 do 5 litrov v 4 obrokih; v četrtem tednu damo teletu mleko v 3 obrokih, in sicer skupno 6 do 7.5 litra.

Teletu ne dajemo več kot 7.5 litra mleka dnevno, temveč mu že v drugem tednu življenja nudimo tudi malo grobe krme (dobrega sena ali detelje), da se vamp ali prežvekalnik (prvi del govejega želodca) polagoma razvije; v njem se potem razmnožujejo drobna bitja, ki grobo krmo razkrajajo. Ravno tako začnemo dva tedna staremu teletu krmiti posebne moke. Njeno količino polagoma zvišamo, tako da dosežemo konec drugega meseca 2 kg na dan. V trgovini je več za teleta primernih mok: če tele krmimo s posnetim mlekom, mu dajemo moko z manjšim odstotkom beljakovin (11-12%); če dobiva celo mleko, je na mestu krmilna moka z mnogo beljakovin (18-20%); če pa tele dobiva deloma posneto in deloma celo mleko, je na mestu moka s srednjim odstotkom beljakovin, to je s 14-15%.

Na pašo puščamo teleta komaj po drugem mesecu in tudi tedaj le polagoma: prvi dan pol ure, naslednji čas vsak dan več.

ŽENA IN DOM SODOBNE BOLEZNI

Nekoč je veliko ljudi podleglo kužnim boleznim in tudi umrljivost dojenčkov je bila višja. Z razvojem civilizacije so bile te bolezni v glavnem odpravljene; ljudje dosegajo vedno višjo starostno dobo. Statistike dokazujejo, da doseže prebivalstvo razvitih dežel 10 do 20 let višjo starost kot ljudje z bolj ali manj zaostalimi področji. Kot primer lahko navedemo podatke v letih 1938-1948. Tedaj je znala povprečna življenjska doba na Švedskem 67 let pri moških in 70 let pri ženskah, na Danskem 66 in 68, na Nizozemskem 69 in 72, v ZDA 62 in 66, v Franciji 63 in 68, v Avstriji 55 in 59, v Indiji pa le 30 let. Iste statistike vedo povedati, da je obolost med nenaprednimi ljudstvi veliko manjša kot pri naprednih. V Londonu so na primer leta 1926 pregledali številne ljudi različnih poklicev in starosti; izid je bil: zdravih je bilo 14% moških in enako število žensk.

Strokovnjakom sodobnega zdravilstva v glavnem še ni uspelo ozdraviti dolgotrajnih (kroničnih) bolezni, kot so rak, obolenja srca, ožilja in krvnega obtoka; žal te bolezni napadajo vedno več ljudi. Ob začetku stoletja so po veliki večini le starejši ljudje umirali zaradi raka, dandanes pa spravlja v glavnem prav ta bolezen v grob otroke med tremi in štirinajstimi leti. Še bolj razširjena kot rakasta obolenja so bolezni srca; tako podleže na primer v ZDA vsak šesti človek tem boleznim. Številni so vzroki, ki spravlja v nevarnost življenje sodobnega človeka, vendar so vsi tesno povezani s sodobno civilizacijo. Dokazano je, da zdravja današnjega človeka ne uničuje naporno delo, temveč duševna neuravnovešenost, ki je posledica strahu, obupa, skrbi in nezadovoljstva. Duševna neuravnovešenost pospešuje zlasti razvoj srčnih bolezni.

Zanimivo je tudi primerjati umrljivost od korolarnih skleroze zavoljo prehrane: v ZDA zaužijejo ljudje 40% vseh kalorij v obliki maščobe, v Italiji 20% in na Japonskem 10%, korolarna skleroza pa žanje svoje žrtve v teh deželah v razmerju 790:290:180. Ne smemo pa misliti, da različne vrste maščobe

enako vplivajo na zdravje. Tiste iz nasičenih tolskih kislin (svinjska mast, maslo, olivno olje) pospešujejo nastanek in razvoj raka in skleroze ožilja, medtem ko maščoba iz nenasičenih tolskih kislin (olje iz sončnic) omenjene bolezni preprečuje. Kdor pazi na zdravje bo, če je potrebno, zmanjšal količino zaužite hrane, jo spremenil ter se ne bo brez tehtnega razloga razburjal. Priporočljivo je uživanje kislega mleka in hrane, ki vsebuje vitamine A, E in B-6.

Mnoge bo zanimalo tudi, kaj meni zdravniška znanost o kajenju. Poskusi so dokazali, da kajenje ne pospešuje le raka, temveč ima kvarne posledice tudi za srce. Statistike pričajo, da so smrtni primeri zaradi bolezni na srcu pri kadilcih za 70% večji kot pri nekadilcih, še hujše posledice so pa pri strastnih kadilcih. Za zdravje je velike važnosti gibanje (sprehodi, izleti, delo v hiši, na polju, v obrti).

Če na kratko povzamemo zaključke, lahko rečemo, da so rakasta obolenja in bolezni srca v tesni zvezi z načinom življenja in posledica civilizacije. Če hočemo te hude bolezni preprečiti, moramo posebno paziti na hrano, na razpoloženje, uživanje pomirjevalnih sredstev ter na gibanje.

DROBNI NASVETI

■ Če imate premočene čevlje, natlačite vanje časopisni papir, ki ga odstranite šele, ko so čevlji popolnoma suhi.

■ Ko pražite ali kuhate riž, ga ne mešajte z žlico, temveč z vilicami, da ostane cel.

■ Brillantina in druga podobna sredstva imajo zaželen uspeh le, če so lasje čisti.

■ Grdo in nevarno je, če se preproga na vogalih viha. Da to odpravimo, močno zmočimo privihane dele in položimo vrhu težek predmet. Zjutraj bo preproga suha in ravna.

■ Olivno olje omehča kožo in jo ščiti pred pokanjem in lišaji.

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 15. julija si dobil oz. dal za:

ameriški dolar	617—620 lir
avstrijski šiling	23,75—24,25 lir
100 dinarjev	82—84 lir
100 francoskih frankov	123—125 lir
funt šterling	1725—1750 lir
nemško marko	147,75—148,75 lir
švicarski frank	143—144 lir
pesos	5—6 lir
zlat	702—704 lir
napoleon	4300—4500 lir

VIRGILU ŠČEKAU V SPOMIN

47.

Dr. E. BESEDNJAK

SHODI V KOPRŠČINI

Precej drugače pa je bilo v Istri. Tam ni bilo varno prirejati volilnih zborovanj, zakaj čedudi je shod sam potekel nemoteno, ker so za to poskrbeli naši kmetje in delavci, ti je žugala nevarnost, da te ob povratku dobe v roke italijanski nacionalistični prenapeteži ter pošteno premlatijo. Da orišem nasilstvo in strupeno ozračje tistih dni, naj navedem samo tale primer.

Isti dan kot v goriški občini Dolenje smo priredili volilna shoda tudi v Marezigah in pri Sv. Antonu v okolici Kopra. Zborovanji sta potekli mirno, toda ko se je eden izmed govornikov zvečer vračal v Trst skozi Koper, ga je na pomolu že čakala skupina »mladeničev« iz tako zvanih »boljših« istrskih družin ter ga zvalila vstran zaradi nekaj »pojasnil«. Tu so začele treskati po njegovi glavi pesti in napadalec je ranjenega človeka hotel povrh še pahniti v morje. Samo po sebi se razume, da se nikomur ni zdelo potrebno ga vzeti v zaščito.

Naposled se mu je vendarle posrečilo se izviti in zateči na bližnji parnik, kjer ga je pa čakalo novo razočaranje. Brž ko so italijanski potniki zvedeli, da imajo pred seboj »slovanskega agitatorja«, so ga začeli psovati ter mu niso dali vse dotlej miru, dokler ni zapustil ladje. Zagrozili so mu, da se do konca volitev ne sme več prikazati v Koprščini. Edina njegova krivda je obstajala v tem, da se je poslužil po zakonu mu zajamčene pravice ter na shodih pozival Slovence, naj 15. maja glasujejo za poslanske kandidate slovensko-hrvatske manjšine.

»NA UKAZ OBLASTEV IN FAŠISTOV«

Volilni boj so črnosrajčniki izkoristili, da mimogrede opravijo še nekatere druge posle.

V oči so jih bodli slovanski napisi in v prvi vrsti seve glagolski, ki so pričali, da Slovence in Hrvate ni pripeljala v te kraje šele zadnje čase Avstrija, temveč da so starodavno domače prebivalstvo Istre, katero tvori celo v deželi večino.

Da bi zbrisali te zgodovinske dokaze, so se fašisti iz Sovinjaka spravili ob začetku volilne borbe na ondotno cerkev. Splazili so se na zvonik ter s kladivi in dletmi izbili iz stare kamnite plošče glagolski napis, ki se je glasil: »1557 u vrime župana Kirina Sirotića, ki je cerkveni starešina i tešče sused«. Nato so izpraskali s hiše Jakoba Zidarića napis: »Sagradili Jakob Zidarić i sinovi«. Zatem so se napotili v vas Beneči, da tudi tam uničijo neko staro slovansko ploščo.

Ves čas sta jih spremljala dva oborožena stražnika, katera so ljudje spraševali, zakaj in čemu to početje. Odgovorila sta: »Per ordine delle autorità e dei fascisti« — »Na ukaz oblastev in fašistov«. Tako nizko je bil torej padel 1921. leta ugled zakonitih oblastev, da so stražniki poslušali in izvrševali ukaze fašistovskih nasilnežev, se pravi zasebnikov, namesto svojih predstojnikov. Krajevna oblastva sama pa so bila moralno že tako izpodkopana, da jih niso prav nič brigale okrožnice ministrskega predsednika Giolittija, temveč so upoštevale le še voljo fašistovskih kolovodij.

»NE BOM VEČ POUČEVALA HRVATSKI«

Volilne borbe istrski fašisti pa niso izkoristili le za to, da mimogrede uničijo starodavne glagolske napise, zelo dragocene za pravilno presojanje resnične zgodovine dežele, ampak tudi za nasilno zatiranje našega šolstva. Omenil sem že, kako so črnosrajčniki pregnali in drugi polovici aprila iz Zminja obe hrvatski učiteljici, odvzeli učencem knjige ter jih javno sežgali.

Dejanje je bilo seve protizakonito in kaznivo, zakaj hrvatska šola je v Zminju že od zdavnaj obstajala, bila priznana tudi od italijanske vlade in učiteljici sta na njej delovali kot državni nameščenki. Kako so ju smeli fašisti, se pravi zasebniki, **odstaviti in celò izgnati** ter sploh izdajati ukaze, **kako in kdo** naj na šolah poučuje? V pravni državi bi bili predrzneže neutegoma postavili pred sodišče in vtaknili v ječo. Vendar tedanja Italija na žalost ni bila pravna država.

In tako se je zgodilo, da ni nasilnežem nihče skrivil lasu, čeprav so jih oblastva dobro poznala. Odgovorne oblasti so se zadovoljile s tem, da so učiteljicama dovolile povratek na službeno mesto v Zminju, kjer sta nadaljevali postavni pouk v materinem jeziku otrok. Kako je ta ukrep bil polovičarski in zastran tega neučinkovit, pa se je kaj kmalu izkazalo.

Fašisti so se namreč 3. maja spet prikazali v Zminju in vdrli v ondotno hrvatsko šolo. Zgrabili so obe učiteljici ter ju z grožnjami primorali, da je vsaka posebej podpisala naslednjo izjavo: »Po nasvetu pooblaščenecv Istriske fašistovske zveze podpisana ne bom več poučevala hrvatskega jezika v Zminju.« Državni pravdnik je imel torej črno na belem zapisano, kdo je zakrivil novo predrzno protizakonitost. To so bili sami voditelji istrskih fašistov, ki jih je tudi generalni komisar Mosconi dobro poznal ter bi jih lahko klical na odgovornost.

Toda senatorju Mosconiju niti na um ni seglo, da bi to storil, temveč je trpel, da počenjajo po Istri, kar jih je volja. Stroga okrožnica ministrskega predsednika Giolittija, da naj za vsako ceno zajamči volilno svobodo ter brani z vsemi sredstvi državljane pred pritiskom, grožnjami in nasiljem kogarkoli, je bila za Mosconija brezvreden kos papirja, kadar je šlo za našo manjšino v Istri.

(Nadaljevanje)

Zaradi neznanja nemščine se niso mogli zblížati z nemškimi in drugimi interniranci, ki so delali v uradu za delo, in tako so ravno nje pošiljali na najslabše delo, kjer so se hitreje izčrpavali kot mi v »lahkih« delovnih komandah. Rusi so bili mnogo bolj žilavi in so se tudi prej naučili kako nemško besedo. Zato so se znali posamezniki vriniti tudi med delavce na plantaži, medtem ko ni bilo med približno dva tisoč plantažnimi delavci niti enega Italijana. Tako ni bilo čudno, da so ležali v Revierju največ Italijani in Rusi.

Ob nedeljah nam ni bilo treba delati in zato smo se jih veselili. Izkoristili smo nedeljo za to, da smo si oprali perilo in ga nato stražili, ko se je sušilo, da bi ga kdo ne »organiziral«. Večina je prebila prosti dan s sprehajanjem po taboriščni »glavni cesti«, z obiski na drugih blokih in v klepetanju s tovariši. Nekateri so si omislili tudi razne igre, toda po taboriščnih predpisih so bile skoraj vse igre prepovedane. Ta prepoved je izvirala še iz predvojnega časa in organizatorjem koncentracijskih taborišč jo je nedvomno narekovala gola zloba. Hoteli so, da bi se interniranci čim bolj dolgočasili in da bi ne mogli niti za hip in pri najbolj nedolžni igri pozabiti na svoje trpljenje. Zdaj ni nihče več tako strogo pazil na to, da bi ta prepoved ostala v veljavi, toda pripomočkov za igre ni bilo in tako tudi ne igranja.

Tisti, ki so se čutili izmučene in bolne, so ves nedeljski popoldan prespali, ker ta dan smo po kosilu smeli leči. Bilo pa nas je tudi nekaj takih, ki smo se veselili nedelj zlasti zaradi — branja. Na 27. bloku je bila namreč precej velika knjižnica za internirance. Nameščena je bila v precej velikem prostoru in je obsegala več desetstisoč knjig. Poslovala je vsak večer po apelu in večerji. Na razpolago so bili tudi skrbno sestavljeni katalogi po strokah in abecednem redu pisateljev, tako da je bilo lahko najti določeno knjigo. Knjižnica je bila posebno privlačna že zaradi

V DACHAUSKIH BLOKIH

E. Z.

91

tega, ker je vsebovala dela vseh klasikov svetovne literature v nemških prevodih, in tudi dela mnogih sodobnih pisateljev, ki so bili vse prej kot simpatizerji nacionalsocializma. Le politične anti-fašistične in antinacistične literature ni bilo v njej. Pač pa si lahko našel kako filozofsko delo, ki je zagovarjalo čisto druge teze, kakor jih je vsebovala nacionalsocialistična ideologija. Tako bogata knjižnica v takem kraju je bila pravi čudež. Če so jo nanesli skupaj SS-ovci, so morali biti popolni nevedneži, kar zadeva literaturo, ker niso znali ločiti pisateljev, ki jih je nacionalsocializem odobral, od drugih, katere je imel za »degenerirane«, ali pa je bilo v tem nekaj sabotaže. Verjetno je tudi, da so knjige kje zaplenili in jih kot plen natrpali v taboriščno knjižnico, ne da bi bili preveč natančni. Morda pa je bil namen tako dobro opremljene knjižnice tudi v tem, da bi služila kot dokaz, kako se internirancem v taborišču dobro godi in koliko duhovne svobode uživajo. Nam je bilo to vseeno, glavno nam je bilo, da smo jo lahko uporabljali. Knjižničarji — nemški interniranci — so bili prijazni in v knjižnici je vladalo, če nismo upoštevali oblek obiskovalcev in knjižničarjev, enako vzdušje kot v katerikoli drugi javni knjižnici na svetu. Vse knjige so bile skrbno zavite in registrirane. V njej je bilo celo nekaj slovenskih knjig, največ medvojne izdaje »Slovenčeve knjižnice«, ki so jih prinesli interniranci s seboj. Bile so prav tako registrirane in vpisane v seznam kakor vse druge. Seveda je bil v tem velik paradoks, da so nacisti istočasno, ko so požigali slovenske knjige na Stajerskem, uvrščali slovenske knjige v dachausko knjižnico. (Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

Gaul - neprijetno presenečenje

Ceprav je dirka po Franciji skoro pri koncu, je vendar težko reči, kdo bo zmagal. Huda vročina in Alpe so spremenile vrstni red na skupni lestvici.

Trinajsta etapa je prinesla obilo sprememb na splošni lestvici. Huda vročina je še najbolj škodovala Gaulu, ki je prišel na cilj z neverjetno zamudo (20'40" za zmagovalcem Angladom); podobna usoda je doletela tudi Bobeta. Rumena majica je prešla na Hoevenaersa. Zanimiva je bila 15. etapa (na kronometer). Kratka (12 km) proga je peljala na 1.415 m visoki Puy de Dome. Zmagovalec je bil Bahamontes, nekoliko slabši je bil Gaulov čas. Medtem ko sta Rivière in Anquetil dirkala kar dobro, je Baldini zaostal. Naslednjega dne je prevzel rumeno majico Pauwels. V ponedeljek so kolesarji privozili v Grenoble; etapni zmagovalec je bil Gaul, Bahamontes si je pa nadel rumeno majico. Trojica Baldini, Rivière in Anquetil, ki bi po mnenju nekaterih tehničnih vodij morali skupno napadati nevarne nasprotnike in zlasti Bahamontesa, je prišla na cilj s precejšnjo zamudo. Naslednja etapa je bila gorska. Kolesarji so morali preko treh visokih prelazov, od katerih je bil najvišji Iseran (2.769 m), kamor sta prva privozila junaka dneva — Christian

in Gismondi. Na cilju v Aosti je pa bil prvi Baldini pred Gaulom. Odstopil je Bobet. Mnogi se sprašujejo, čemu nista gorska dirkača Bahamontes in Gaul napadla na tej zanju ugodni etapi, v kateri bi si prvi mogel utrditi položaj, drugi pa izboljšati mesto na skupni lestvici.

SPORT PO SVETU

Kolesarstvo — Na dirki, ki je veljala za podelitev naslova italijanskega prvaka nepoklicnih kolesarjev, je zmagal Milesi pred Cerbinijem in Marziolijem. Proga je bila dolga 220 km; dirkali so pa v Messini.

V Milanu so se prejšnji teden zaključila srečanja dirkališnega prvenstva za naslov italijanskega prvaka. Med nepoklicnimi kolesarji je De Lillo bil prvi v vožnji za motorji, Gasparella v hitrostni in Testa v zasledovalni vožnji; med poklicnimi dirkači sta dosegla uspeh Maspes (hitrostna vožnja) in Faggin (zasledovalna vožnja).

Na cestni dirki za prvenstvo Jugoslavije je med člani zmagal Levačić, med mladinci pa Fonović; prvi so morali preteči progo Ljubljana - Col - Ljubljana (160 km), drugi pa pot od Ljubljane do Postojne in nazaj (100 km). Žirovnik in Lakovič sta morala zaradi trčenja odstopiti.

Nogomet — V Kopenhagnu je Danska premagala Norveško z 2:0, še prej pa v Rejkjaviku Islandijo s 4:2. Tekmi sta bili v okviru olimpijskega nogometnega turnirja.

Italijanska nogometna zveza je določila dneve bližnjih mednarodnih srečanj, na katerih bo nastopila Italija. V Pragi bo 1. novembra srečanje s Češkoslovaško; v prihodnjem letu bo 6. januarja v Neaplju tekma s Svico; v Spaniji bo 13. marca dvoboj z ondoinim moštvom.

Tekme za italijansko prvenstvo se bodo začele 20. septembra, končale pa 29. maja 1960.

Tiskovni urad italijanske nogometne zveze je objavil podatke, ki se nanašajo na zasluge nogomet-

nih društev A in B lige v letu 1958/59. Največje dohodke je imel Milan, in sicer preko 473 milijonov, nekoliko manj Inter (preko 455 milijonov), precej skromnejši so prejemki videmskega moštva (86 milijonov) in tržaškega (82 milijonov), ki je na zadnjem mestu. V B ligi je največ zaslužil Palermo (skoro 150 milijonov), najmanj pa Prato (14,6 milijona).

Atletika — Nемец Lauer je postavil na mednarodnem tekmovanju v Zürichu nov svetovni višek (13"2) v teku na 110 m čez ovire. Izboljšal je za dve desetinki sekunde višek, ki ga je postavil Davis (ZDA) leta 1956.

V Zagrebu so se v nedeljo končala srečanja XIII. jugoslovanskega moštvenega prvenstva. Zmagal je Partizan, ki je že desetič osvojil ta naslov.

Sah — V Kijevu so se zaključile tekme, ki so veljale za dvoboj med SZ in Jugoslavijo. Zmago so si priborili Rusi s 24,5:15,5. Bivši svetovni prvak Smislov je med Jugoslavlani pohvalil zlasti Gligoričevu igro.

Boks — Mehikanec Jose Becerra je v Los Angelesu premagal s knockoutom Francoza Alphonsa Halimija v 8. krogu in si tako priboril naslov svetovnega prvaka bantam kategorije. Novi prvak je star 22 let in je kot poklicni boksar odigral 31 srečanj ter 29-krat zmagal. Halimi je bil prvak od leta 1957, ko je premagal Mehikanca Maciasa.

V Portlandu (ZDA) je svetovnemu prvaku srednjetežke kategorije uspešno ohraniti naslov v srečanju proti 19-letnemu Dennyju Moyerju. Izzivalec se je kljub ranam v vseh 15 krogih uspešno branil proti močnejšemu nasprotniku.

Plavanje — Američan Mike Troy je v Los Altos Hilleu (ZDA) postavil nov svetovni višek na 200 m v metuljkovem slogu (2'16"4). Dosedanji višek si je prav tako lastil Troy z 2'18"6.

Japonska plavalka Satoko Tanaka je v Tokiju preplavala 200 m hrbtno v času 2'37"1 in tako izboljšala svetovni višek, ki ga je lani postavila Američanka Chris von Saltza z 2'37"4.

Na zanimivem plavalnem dvoboju Slovenija - Srbija, ki je bil v Kranju, je zmagalo slovensko moštvo z 76:66. Med Slovenci je bil najboljši Kocmur.

Automobilizem — Stirling Moss je na avtomobilu Maserati 2.000 zmagal na dirki, ki je bila v nedeljo v Rouenu.

TENISKO TEKMOVANJE V SAN REMU

Italija si je z zmago (4:1) nad Francijo zagotovila udeležbo na srečanjih proti Spaniji, katera je v Barceloni uspešno (3:2) zaigrala proti Angliji. Dvoboji bodo veljali za finalno tekmovanje evropske cone za Davisov pokal.

Na tekmovanjih posameznikov je Pietrangeli premagal Hailleta s 3:0, Sirola pa Darmonda s 3:1. Edino zmago za Francijo je priboril Pillet, ki je prekosil Merla z izidom 3:1. Pietrangeli je odpravil tudi Darmonda (3:1).

Tudi v igri dvojic so prevladali Italijani. Pietrangeli in Sirola sta zaključila srečanja proti Grindi in Darmondu z izidom 3:0.

Franc Ferdinand je prodril v svojih srčnih zadevah. Poročil se je z grofico Chotek, ki ji je cesar po zlobnem nasvetu vrhovnega dvornega mojstra kneza Montenuova dal naslov: vojvodinja Hohenberg. Zaradi tega naslova je vsaka desetletna nadvojvodinja imela prednost pred njo, ki je bila le vojvodinja, čeprav žena bodočega cesarja. Na dvoru so se vsi strnili v odpor proti Čehinji.

Zofija je pa imela svoj značaj. Nikakor ni prikrivala ponosa. Nikjer ni zamudila priložnosti, da bi ne utirala poti svojim otrokom Zofiji, Maksu in Ernestu.

Franc Ferdinand je na ženin pritisk znal pridobiti na svojo stran nemškega cesarja Viljema II. Naklonjen mu je bil tudi ruski dvor. V Vatikanu so ravno tako sodili, da se bo z bodočim avstrijskim cesarjem laže oralo kot s Francem Jožefom.

Cesar in njegov naslednik sta si ustvarjala vsak svoj tabor. Na dunajskem dvoru so se začela spletkarjenja, kot so se po poroki Elizabete in Franca Jožefa. En tabor je bil na cesarjevi strani, drugi na prestolonaslednikov. Med stricem in nečakom je dozorel boj na nož.

Proč z Madžari!

Do borbe pa ni prišlo samo zaradi družinskih spletk: Schönbrunn s cesarjem in grad Konopište na Češkem, kjer je večino leta prebival Franc Ferdinand, sta postali tudi dve nasprotni idejno - politični žarišči.

Stari stric na Dunaju je venomer vladal po svojem pisarniškem obredniku; sestavljati in podpisovati akte se mu je dozdeva-

90

V SONCU IN SENCİ

(Usoda Habsburžanov)

R. B.

lo višek državniške modrosti. Zasilni ukrepi, odlašanje vsake jasne odločitve so po vseh ministrskih uradih prišli kar v običaj. Vse naj teče tako kot pod stari Ferdinandom ali pod milostljivim Francem, ki je nameraval podložnikom črtati priimke in jim dati kar številke.

V Konopištu je pa Franc Ferdinand že mislil s svojo glavo. Spoznal je, da se monarhija reši propada edinole z reorganizacijo državnega ustroja. Največja ovira za spremembo so se mu zdeli Madžari. Teh kar ni mogel trpeti. Nekaj je vplivala nanj žena. Ni jih pa mogel tudi zaradi njihovega vse večjega vpliva na Dunaju, k čemur je pripomogla zlasti Elizabeta, ki je bila za iskre madžarske grofe kar navdušena. Tako je Franc Jožef madžarskim politikom vedno bolj popuščal. Na dvoru so madžarski velikaši že svobodno trkali na vrata. Ko je prestolonaslednik slišal, da ga Ogrri nič kaj radi ne gledajo, je v njem dozorel načrt.

O Madžarih se je izražal, da so s svojimi dolgimi črnimi brki le strašila za vrabce; da so jih same gosli in paprikaš s kislim zeljem. Predvsem pa, da so Madžari cokla za Avstrijo: »Oni bodo cesarstvo še razrušili«, je tolkel Franc Ferdinand po mizi, ko se

je s pribočnikom Marguttijem pogovarjal o bodoči politiki. »Bom že našel gumico, da Madžare zbrisem z zemljevida monarhije«, je zaključil razlago svojih načrtov.

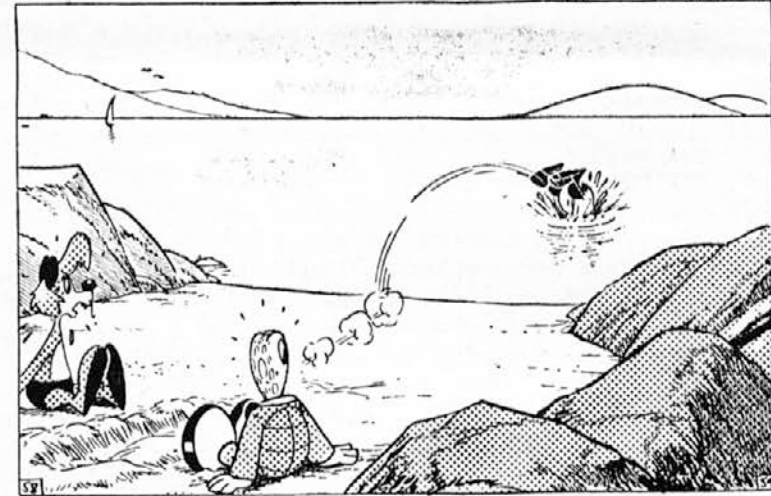
Načrti Franca Ferdinanda — tega »nevarnega norca« — kot ga je cesar v zaupnem krogu imenoval — so sprva sloneli na federalizmu po vzgledu Združenih drž. Amerike. Misli je prestolonaslednik povzel iz knjige »Združene države Velike Avstrije«. Napisal jo je l. 1906 romunski politik Aurel Popovici. Po njegovi zamisli bi Avstrija morala obstajati iz nič manj kot 15 zveznih držav. Ena izmed teh bi bila Slovenija, ena tudi Trst z okolico. Torej že tedaj Svobodno tržaško ozemlje!

Zvezna država

Po prestolonaslednikovem federalističnem načrtu naj bi vsaka petnajsterih držav imela široko samoupravo pod enim cesarjem in osrednjo vlado. Skupno bi bilo zunanje, notranje, finančno, vojno in pravosodno ministrstvo. Na Dunaju naj bi posloval tudi osrednji parlament. Skupni državni jezik bodi nemščina, v posameznih zveznih državah se pa uradno uporabljaj jezik ondotnega prebivalstva.

(Dalje)

5
naše
animacije
Gusarji

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE V TRSTU
V soboto, 18. julija, ob 21. uri — krstna predstava,
v nedeljo, 19. julija, ob 20.30 — ponovitev
na stadionu Prvega maja, Vrdelska cesta 7
»DESETI BRAT«
12 slik po istoimenskem romanu JOSIPA JURČICA
priredil S. K.

KROŽKA SLOVENSKIH IZOBRAZENCEV v Trstu in Gorici vabita člane in prijatelje, da se udeležijo skupnega letovanja, ki bo od 1. do 30. avgusta v Kanalski dolini. Prijaviš se lahko najkasneje do 24. julija v Trstu, ul. Commerciale 5/I. (tel. 28-770) ali v Gorici, na Travniku 18/II., kjer dobiš vsak delavnik od 10. do 12. ure vsa potrebna pojasnila.
KSI v Trstu bo imel v petek, 24. julija, ob 20.30 kratek sestanek s pomenkom o bližnjem letovanju.

SLEHERNIK NA REPENTABRU
Slovenski oder iz Trsta uprizori v nedeljo, 19. julija, ob 18. uri na Repentabru veliko duhovno igro Slehernik. S to predstavo, ki jo režira prof. Jože Peterlin, bo Slovenski oder obenem obhajal desetletnico svojega delovanja.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 522: Ali so v Italiji učni zavodi, imenovani Istituto tecnico chimico industriale?

Odgovor: Takih zavodov je celo več, najbližji je v Padovi. Spadajo med srednje šole, v Milanu pa je tudi ustrezna visoka šola (Molinari).

Vprašanje št. 523: Od očeta sem prevzel navado, da ob košnji raztrosim nekoliko soli po senenih kopicah. Rabim navadno živinsko sol. Ali bi ne bilo bolje, da trosim druge soli, vsebujoče več kemičnih snovi?

Odgovor: Živalim je vsekakor bolj tečno seno, katero že ob košnji posolimo. Soljenje ob košnji je posebno važno, kadar vreme ne dovoljuje, da bi se seno popolnoma posušilo. V takih letih je celo nujno potrebno, da ga na senikih posolimo, in sicer posamezne do pol metra debele plasti. Količina soli naj znaša 1 do 1,5 kg na vsakih 100 kg krme. Monopolna uprava prodaja razen navadne živinske tudi posebej sestavljeno sol, ki vsebuje poleg navadne soli (natrijevega klorata) še magnezij, železo, baker in kobalt. Te sestavljene soli so še potrebnejše, če je seno iz vlažnih nižinskih leg.

OBVESTILO KMEČKE ZVEZE IN ZVEZE MALIH POSESTNIKOV

Obveščamo vse kmetovalce, ki so že vložili prošnje za pokojnino in za plačevanje pokojninskih prispevkov, da 31. julija poteče rok, v katerem mora vsak kmet javiti spremembe, nastale v tem letu (smrti, rojstva, zmanjšanje ali povečanje obdelovalne površine, zmanjšanje ali povečanje števila glav živine). Dne 1. avgusta bodo objavljeni sezname, po katerih bo odmerjena višina prispevka. Kdor ni javil sprememb, naj to naredi čimprej. Za podrobnejša navodila se kmetje lahko obrnejo na urade Kmečke zveze in Zveze malih posestnikov v ulici Geppa 9, prtiličje.

POZIVAMO

vse kmetovalce, ki niso še vložili nobene listine v zvezi z zakonom o bolniškem zavarovanju, naj se najkasneje do 31. julija zglase v pisarni Kmečke zveze in Zveze malih posestnikov, kjer bodo dobili vsa potrebna pojasnila. S seboj naj prinesejo tudi posestne liste.

Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša
Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
Telefon 29-477